DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh39681>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 10.11.2019
Kabul Tarihi: 08.04.2020
On-line Yayın: 30.04.2020

Article Type: Research article
Submitted: 10.11.2019
Accepted: 08.04.2020
Published Online: 30.04.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Tosik Dinç, F. (2020). Muş Altınova Gazetesi Ekseninde Demokrat Parti ve 1960 Askerî Darbe Dönemlerinde Muş'ta Malazgirt Zaferi Kutlamaları. *Journal of History School*, 45, 713-734.

MUŞ ALTINOVA GAZETESİ EKSENİNDE DEMOKRAT PARTİ VE 1960 ASKERÎ DARBE DÖNEMLERİNDE MUŞ'TA MALAZGİRT ZAFERİ KUTLAMALARI¹

Fadime TOSİK DİNÇ²

Öz

Milliyetçiliğin doğuşuyla birlikte başlayan ulus devlet inşasını sağlamak amacıyla millî duyguların ifade edildiği en önemli sembollerden biri millî bayramlar ve millî günleri anma etkinlikleridir. Osmanlı Devleti'nde millî bayram kavramı çok geç bir tarih olan II. Meşrutiyet'in ilanı ile ortaya çıkmış ve II. Meşrutiyet'in ilanı olan 10 Temmuz (23 Temmuz) 1909 yılından itibaren millî bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren millî bayram ve millî günler kavramı gerçek ifadesini bulmuşsa da Malazgirt Zaferi ile ilgili bir kutlama yapılmamıştır. 26 Ağustos deyinince akla yalnızca ve yalnızca Başkumandanlık Meydan Muharebesi, yani Atatürk ve Cumhuriyet'le özdeşleşmiş Büyük Taarruz gelmiştir. Bu zaferin kutlamaları yerel ve ulusal düzeyde yapılmakta olup, dönemin gazetelerinde manşete çıkan haberlerle verilmekteydi. Malazgirt Zaferi ile ilgili etkinliklere ise dönemin gazetelerinde yer verilmediği görülmektedir. Bu sebeple çalışmada Muş'ta 1953 yılından itibaren çıkmaya başlayan Muş Altınova gazetesi örneğinde Malazgirt Zaferi kutlamalarını esas alarak Demokrat Parti ve 1960 Askerî Darbesi dönemlerinde Muş'ta Malazgirt Zaferi kutlama törenlerinin nasıl yapıldığı, yapılan törenlerde hangi programların uygulandığı, tören

¹ Bu çalışma, 'Muş Altınova Gazetesi Ekseninde Demokrat Parti ve 1960 İhtilali Dönemlerinde Muş'ta Malazgirt Zaferi Kutlamaları" başlığı ile Malazgirt Meydan Muharebesi ve Sultan Alparslan Uluslararası Sempozyumu'nda (26-28 Nisan 2018-Muş) sözlü bildiri olarak sunulmuş olan bildiri metninin genişletilmiş halidir.

² Dr. Öğr. Üyesi Gaziantep Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, ftosikdinc@gantep.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8580-5910

nutuklarında nelere vurgu yapıldığı gibi konularda gazeteye yansıyanlar doğrultusunda bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muş, Muş Altınova Gazetesi, Demokrat Parti, Malazgirt Zaferi Kutlamaları

The Celebrations of Malazgirt Victory at the Times of Democrat Party and 1960 Military Coup in Muş: A Study in the Axis of Local Muş Altınova Newspaper

Abstract

National festivals or celebrations and activities to commemorate national days have been one of the events or occasions to express national feelings and thoughts since the construction of the nation states that has started after the emergence of nationalism. The concept of ‘national festival’ emerged after the declaration of the constitutionalism second time, which was indeed very late in the period of the Ottoman State. Then the declaration of the second constitutionalism was started to be celebrated from July the 10th (actually it is July the 23rd) as a national festival. The concepts of national days and national festivals gained their real meanings and use in the first years of the republican era, but there was not any celebration of the Malazgirt Victory at those years. When August 26 came to mind, only and only the Commander-in-Chief Battle, the Great Offensive identified with Atatürk and the Republic. Celebrations of this victory were held at the local and national level, and were given in the newspapers of the period with the headlines. It is seen that events related to the Malazgirt Victory were not included in the newspapers of the period. As a result, this paper examines the issues of Muş Altınova Newspaper started to be published in 1953 to find out how celebrations and commemorations of the Malazgirt Victory in the province of Muş was represented in local press at the times of the Democrat Party Government and 1960 military coup. It also aims to specify how those ceremonies conducted, what kind of programmes were carried out, which issues were emphasised in the speeches, and etc. in those celebrations.

Keywords: Muş, Muş Altınova Newspaper, Democrat Party, Celebrations of Malazgirt Victory,

GİRİŞ

Osmanlı tarih anlayışı gereğince 26 Ağustos 1071 tarihli “vatan kuran” Malazgirt Zaferi, söz konusu dönemde yazılan tarih kitaplarında yer bulamamıştır. İlk defa Ahmet Vefik Paşa, 1863’te basılan “Hikmet-i Tarih” adlı eserinde Türk tarihinin Osmanlılarla başlamadığını ve bütün Türk kavimlerini kapsaması gerektiğini ileri sürmüş, bu fikri ile de kendisinden sonra gelen tarihçileri etkilediği için II. Meşrutiyet ile birlikte Selçuklu tarihi ders

kitaplarında yerini almıştır³. Türk tarihine yaklaşımlarda bu önemli dönüşüme Asım (Yazıksız) ve Yusuf Akçora'nın önemli katkıları olmuş⁴, Cumhuriyet döneminde bu dönüşüm kendisini daha belirgin olarak göstermiştir. 1924 tarih müfredat programında hem ilkokul, ortaokul ve liseler için yapılan programda Selçuklulara ait bilgiler mevcuttur. Cumhuriyet'in ilanı sonrasında hazırlanan ilkokul 4. sınıf kitaplarında “Malazgirt Muharebesi ve Alparslan” başlıklı bir okuma parçası verilmiştir⁵. Programa göre lise ikinci sınıf ders içeriğinde “Selçukiler” başlığı altında Selçukluların Samaniler ve Gaznelilerle münasebetleri Selçuk hükümetinin tesisi ve inkişafı, fütuhât, Bizanslılarla temas, Malazgirt Muharebesi ve Selçuklularda kültür ve hayat bölümü yer almaktadır. Cumhuriyet dönemi için bir geçiş programı olan 1924 programı aynı zamanda daha sonra yapılacak bütün tarih programlarının temelini oluşturur.⁶ Lise ikinci sınıf tarih ders kitabı Ali Reşat Bey'e ait olan “Umumi Tarih-II (Kurun-u Vusta)” adlı kitaptır. Kitap, “Maarif Vekâletinin 26. 05. 1928 tarih ve 62 numaralı kararı ile bilumum orta mekteplerin ve liselerde birinci devrelerin ikinci sınıfına kabul edilerek” okullarda okutulmaya başlanmıştır. 1911-1930 yılları arasında okutulan bu kitap Cumhuriyet döneminde biraz değiştirilmesi ve kısaltılması, kimi yerlerde de yeni bilgiler verilmesi yoluna gidilmesi yoluna gidilerek 1931 yılına kadar okutulmuştur⁷. 1929 yılında Latin alfabesi ile basımı yapılan kitapta Oğuz Türkleri ve Selçuk Devleti başlığı altında Malazgirt Savaşı ile ilgili şu bilgileri vermektedir⁸; “Bilad-ı Rum'a seferler düzenlerler. Bu seferden en önemlisi Malazgirt Savaşı'dır. Anadolu'da mahrum kalınca imparatorluğunun yıkılacağını pekiyi bilen Bizans Hükümdarı Romen Diyojen 11. asır sonlarına doğru bütün kuvvetlerini toplar. Her iki devlet Malazgirt civarında karşılaşır. Alparslan'ın olağanüstü başarıları karşısında Bizans ordusu baskına uğrar. İmparator Diyojen esir düşer. Düşmanlarına karşı lütufkâr bir hükümdar olan Alparslan esir imparatoruna iyilikte bulunarak imparatoru bırakır.” Ali Reşat Bey, Malazgirt Savaşı'nın sonucunu ise “Anadolu kat'i bir Türk hâkimiyeti altına girdi” şeklinde değerlendirmiştir.

³Ahmed Cevad, Mehmed Asım, (1333) *Anadolu Yavrusunun Tarih Kitabı*, Dördüncü Kitap, Matbaa-i Amire, İstanbul, s.191.

⁴ Mustafa Oral, (2002), *İmparatorluk'tan Ulusal Devlete Türkiye'de Tarih Anlayışı (1908-1937)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, s. 48.

⁵ Süleyman Edip, Ali Tevfik, (1929), *İlk Mektep Çocuklarına Tarih Dersleri*, (4. Sınıf), Amedi Matbaası, İstanbul, s.85.

⁶ Selver Gök, (2005), *1923-1930 Dönemi Orta öğretim Tarih Dersi Ders Kitapları ve Tarihçilik Anlayışı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s. 119-120.

⁷ Selver Gök, a.g.t., s. 288.

⁸ Selver Gök, a.g.t., s. 310.

1071 Malazgirt Zaferi ile Türk tarihinde yeni bir devir açıldığını ve Anadolu'nun yurt edilmeye başlandığını savunan Anadolucular 1918'lerde ortaya çıkmış olmalarına rağmen 1924-1925 yılları arasında 12 sayı olarak İstanbul'da basılan *Anadolu Mecmuası*yla vücut bulmuşlardır. “Anadoluculuk hareketi” Anadolu eksenli bir tarih yazıcılığını benimsemiş ve Anadolucu düşüncenin önemli isimlerinden olan Necip Asım, Malazgirt Zaferi'nin tarihi olan 26 Ağustos'un millî bayram olması gerektiği fikrini Anadolu Mecmuasının 5. sayısında “Millî Bayramımız” adlı makalesinde yazmıştır⁹. Necip Asım makalesinin başında “Kurun-ı kadîmeden beri gelip geçen bütün milletlerin tarihlerine bakacak olursak, hemen hepsinde bazı mesut günleri takdis etmek arzusunun mevcut olduğunu görürüz. ... Kurûn-ı kadime Türklerinin de ihtimal ki takdis ettikleri millî günleri vardı.” demektedir. Necip Asım Türklerin millî bayramının II. Meşrutiyet'in ilanından (23 Temmuz 1908) sonra Turancılık düşüncesinin de etkisiyle Ergenekon'dan çıkış günü olduğu iddia edildiğini ancak Ergenekon'un Türklere değil Moğollara ait bir efsane olduğu için Ergenekon'dan çıkış gününün Türklerin millî bayramı olamayacağını belirtmiştir. Necip Asım, yazısının devamında millî bayramlarla ilgili şunları söylemektedir: “Bayram günleri, umumiyetle milletlerin ya büyük bir mefkûreyi istihsal ettikleri veya esaretten kurtuldukları günlerdir. Filhakika bir millet yıllardan beri taşıdığı bir emelin husul ve tahakkuku gününü te'sid etmekte haklıdır. Fertler bile bazı hususî teşebbüslerinde muvaffak oldukları günleri kendileri için mesut bir gün telakki etmekte değil midirler? Fertlerin vasil olmak istedikleri saadet merhaleleri olduğu gibi milletlerin de vardır. Milletler de tıpkı fertler gibi mefkûrelerinin husûlünü bir meserret-i âzime ile karşılamakta tabiaten muztardırlar. Binaenaleyh mefkûresini istihsal eden milletin bu istihsal gününde kutsiyet bulmaması gayr-i kabildir. Milletlerin esaretten halâs olmaları ise tabiatla daima taziz edilecek hadisedir. Acaba bizim Anadolu Türklerinin böyle millî bayram günümüz var mıdır? Anadolu halkı şimdiye kadar böyle bir günü te'sid etmiş değildir. Şu kadar ki, zahire bakarak Anadolu Türklerinin bu nevi millî bayramı olmadığına hükmetmemek icap eder. Millî günlerimiz vakıa uzun zamanlardır ki, Ramazan, Kurban bayramlarıyla Miraç, Regaip, Veladet-i Nebi gibi dini günlere inhisar etmiştir. Hâlbuki her büyük millet gibi bizim de millî bir bayram günümüz vardır. Bugünü ne kadar tanımamış olursak olalım, o gün, tarihimizde ebediyen canlı olarak yaşamaktadır. O günü bulup çıkarmak, tespit ve te'sid etmek şüphesiz ki bizim için bir ihtiyaç ve zarurettir. Dini bayramlar, eyyam-ı mukaddese-i İslamiye millî günlerimiz değildir. Millî gün başka, dinî gün başkadır.” dedikten

⁹Necip Asım, (2011), “Millî Bayramımız”, *Anadolu Mecmuası*, Yayına Hazırlayan: Arslan Tekin, Ahmet Zeki İzgöer, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 179-181.

sonra Fransızların dini yortularının dışında millî günlerinin de olduğunu ve Türklerin de Fransızlar gibi dini günlerinden ayrı mukaddes millî günlerinin, millî bayramlarının olduğunu yazmıştır. Necip Asım yazısında “bu millî bayram günü acaba hangi gündür?” demekte ve yazısının devamında bu soruya cevap aramaktadır. Necip Asım cevabı ise şu şekilde vermektedir:

“Anadolu Türklerinin hissi takdisini celb edecek böyle bir günün vakası behemehâl Anadolu’nun sinesinde cereyan etmiş olmalıdır. Anadolu’nun haricinde cereyan eden vekayi-i milliyeden herhangi biri Anadolu Türk’ünü doğrudan doğruya alakadar etmediği için bize ne kadar fahr ve gurur verirse versin, bir bayram gününün vakası olamaz. Esasen millî bayram günümüzün vakası olmak üzere Anadolu haricinde bir hadise aramaya da mahal yoktur. Anadolu tarihinde pek büyük ve şerefli günler vardır ki, bunların hepsi ayrı ayrı takdis edilmeye şayandır. Bu günler fetih veya istihlas günleridir: 1-Birinci Sultan Kılıç Arslan’ın salibilerle harb ettiği 1 Temmuz günü, 2-Yine müşarünileyhin sâlibilere galebe ettiği 14 Ağustos günü, 3- Yine müşarünileyhin salibileri tedmir eylediği 3 Eylül günü, 4-Birinci Sultan Mesut’un Alman İmparatoruyla Fransa Kralını hezimete uğrattığı günler, 5-İkinci Sultan Kılıç Arslan’ın Bizans ordusunu mahvettiği meşhur muharebe günü.

Son mücâhede-i milliyemiz istisna edildiği takdirde tarihimizin şerefi bunların şerefleriyle mukayese edilebilecek günleri yoktur. Ne İstanbul’un fethi (29 Mayıs 1453), ne Çaldıran zaferi (23 Ağustos 1512), ne de Mohaç muzafferiyeti (29 Ağustos 1526) günleri hiçbir vakit zikrettiğimiz günlerle ölçülebilecek derecede büyük ve şerefli günler değildir. Fakat bütün tarihimizin en büyük ve en şerefli günü vardır ki, hemen hiçbir milletin tarihinde bunun mümasiline tesadüf edilemez: Anadolu’nun fethi günü. Bugün 463 [1071] sene-i hicriyesi Ağustosunun 26’ncı günü olan Malazgirt Meydan Muharebesi günüdür. Bugün Sultan Alparslan’ın Bizans İmparatoru Romenos Diogenes’i esir ettiği gündür. Bugün Şarki Roma İmparatorluğu’nun Anadolu’daki hâkimiyetinin Türk’ün kat’i bir darbesiyle yıkıldığı gündür. ...O günden itibaren Türkmenler Anadolu’yu adım adım feth eylediler. Bu memlekete yerleştiler. Orada devlet kurdular. Şehirler yaptılar ve hayret-engiz bir medeniyet ibda ettiler. Bu büyük gün tarihimizin hem mebdei hem de en kutsî günüdür. Tarihimizde millî bayram günü addedilmeye lâıyk ve bihakkın lâıyk olan ancak bu gündür. Anadolu Türklerinin millî varlıklarını idrak ettikleri şu zamanlarda bu günün unutulması, bu günün takdis edilmemesi, bu günün te’sid olunmaması belki en büyük cürüm, en büyük günah olacaktır. Bugünü her Anadolu Türk’ü hiç olmazsa kalbine yazmalı ve içinden taziz etmelidir. Bu gün 26 Ağustos günüdür.”

Necip Asım, 1925 yılında Malazgirt'in millî bayram olarak kutlanmasını istemesine rağmen tek parti döneminde millî bayramlar Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 27 Mayıs 1935 tarihinde kabul ettiği 2739 sayılı "Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller" Hakkındaki Kanunun birinci maddesinde "Ulusal Bayram" yalnız cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim günüdür. Türkiye'nin içinde ve dışında devlet adına yalnız o gün tören yapılır" denmektedir. İkinci maddesinde genel tatil günleri sıralanmıştır. Buna göre 30 Ağustos Zafer Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı, 1 Mayıs Bahar Bayramı tatil günleri olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Şeker¹⁰ Bayramı'nda üç gün, Kurban Bayramı'nda dört gün, Yılbaşı günü 31 Aralık öğleden sonra ve Ocağın birinci günü tatil yapılmıştır¹¹. 19 Mayıs günü ise 2739 Sayılı Kanuna ek kanun olarak 20 Haziran 1938 tarihinde Gençlik ve Spor Bayramı olarak kabul edilmiştir¹². "Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller" hakkında çıkarılan kanunda da anlaşıldığı üzere 26 Ağustos Malazgirt Zaferi, "Ulusal Bayram" olarak kabul edilmediği ve genel tatil günleri arasına da girmediği için ulusal düzeyde törenlerle kutlanmamıştır. Bu kutlamaların ulusal düzeyde yapılmadığını tek parti süresince ulusal basında yaptığımız taramalarda görmekteyiz. Muş özelinde 1923-1953 yılları arasında bir gazete mevcut olmadığı için Muş'ta Malazgirt Zafer kutlamalarının yapıp yapılmadığı basın üzerinden takip edilememektedir. Bu sebeple dönemin önemli bir kuruluşu olan Muş Halkevi ve Malazgirt Halkodası ile alakalı Başbakanlık Cumhuriyet Arşiv belgeleri incelendi. Bu inceleme sonucunda da kutlama ile ilgili bir kayda rastlanılamamıştır. Ancak Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde (BCA) "Malazgirt Zafer Kutlamaları" şeklinde yapılan taramada kıymete haiz bir klasör bulundu¹³.

Klasörde Kırklareli Mebusu, Ankara Halkevi Başkanı ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) halkevleri sorumlusu Nafî Atuf Kansu, 1943'te Muş Halkevi Reisliğine, Ahlat ve Malazgirt Halkodası reisliğine çektiği telgrafta: "26 Ağustos tarihi sevgili anayurdumuzun kapılarını cetlerimize açan eşsiz bir zaferdir. 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 872 inci yıldönümüdür. Bu tarihi günün lâyük olduğu değerle kutlanmasını dilerim."¹⁴ demektedir. Bu telgraf sonrasında bu yerlerde Malazgirt kutlamaları ile halkevi ve halkodaları kayıtlarında ilgili herhangi bir kayda rastlamamış olmamıza rağmen bu kutlamaların yapıldığı şahsımızca güçlü kanaattir. Bu kanaatimizi güçlendiren ise 1948 yılında CHP Malazgirt İlçe İdare Kurulu Başkanı Kuddusi Aytaç'ın CHP Genel Sekreter Yardımcısı Cevat Dursunoğlu'na 26 Ağustos 1948'de Malazgirt Meydan

¹⁰ Ramazan

¹¹ *Resmî Gazete*, 27 Mayıs 1935, Sayı: 3017, s. 5262.

¹² *Resmî Gazete*, 20 Haziran 1938, Sayı: 3950, s. 10159.

¹³ BCA, 4901009808004.

¹⁴ BCA, 4901009808004-4.

Muharebesi'nin 877. yıl dönümü münasebetiyle bir telgraf çekmiş olmasıdır. Telgrafta: “Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 877. yıl dönümünü şanlı zaferini kutlayan Malazgirt halkı ecdatlarının manevi huzurunda büyüklerine ve partisine bağlılıklarını anmış olduklarını arz eder ellerinizden öperim”¹⁵ denmektedir. Cevat Dursunoğlu da CHP Malazgirt İlçe Başkanı Kuddusi Aytaç'a 27 Ağustos'ta gönderdiği telgrafta: “Türk tarihinin en büyük gününü kutlar gösterdiğiniz asil duyguyu saygı ve sevgi ile karşılar gözlerinizden öperim.”¹⁶ demektedir. Bu telgraflarda bize en azından 1943 yılından itibaren yerel düzeyde Malazgirt Zafer kutlamalarının yapıldığını göstermektedir. Ancak Malazgirt Halkodası ve Muş halkevinde zaferin nasıl kutlandığı ile ilgili yazışmalara rastlanmamıştır.

1. 1953 Malazgirt Zafer Kutlamaları

Muş'ta, ilk gazete Nazif Kurucu ve Talat Sungur tarafından “Muş gazetesi” ismi ile 15 Aralık 1952'de Ankara'da Nur Matbaası'nda basılmıştır. Şehirde bir matbaanın olmaması gazetenin devamını mümkün kılmamış ve gazete ilk sayıdan sonra yayın hayatına veda etmiştir. Muş'ta ikinci olarak yayınlanan “Muş Altınova gazetesi” ise 5 Ocak 1953'te “Siyasi ve Müstakil Gazete” sloganıyla 4 sayfa olarak Vahdettin Toplu tarafından çıkarılmıştır. Gazete iki defa el değiştirmiş olmasına rağmen incelediğimiz dönem süresince çıkmaya devam etmiş ve 1961 yılı sonunda yayım hayatına son vermiştir. Bu sebeple de Muş'ta Demokrat Parti ve 1960 İhtilali dönemi yapılan Malazgirt Zaferi kutlamalarını takip edebilme şansımız olmuştur.

1953 yılı itibariyle yayım hayatına başlayan Muş Altınova gazetesi çıkışından hemen sonra 19 Şubat'ta “Şehircilik Bakımından Muş” başlıklı yazıda “Sarhoş Bizans'ın Anadolu'yu Türklüğe kapayan kapılarının parçalandığı Malazgirt yaylalarında uyuyan şehidin ruhu şad olsun artık. Yayla çiçekleriyle süslü, türbesiz mezarların üstünde yükselecek bir zafer abidesinin milli gurur ve heyecanını şimdiden duymaktayız. Ergenekon ateşiyle mücehhez Türk ruhunun kudretine râm olmayacak engel var mıdır? Muşlu kardeş, şehir ruhlarının tevafgâhı olan güzel beldende saadetinin ebedi olmasını dilerim.”¹⁷ cümleleri yer almaktadır. Yazıda da anlaşılabacağı gibi Malazgirt'te bir zafer abidesinin yapılması Muşluların öncelikli istekleri arasındadır.

Muş'ta 16 Mart 1953'te Malazgirt Meydan Muharebesi ile ilgili Kıdemli Yüzbaşı Lütfi Süer tarafından bir konferans verilmiştir. Gazete konferansı

¹⁵BCA, 4901009808004-3.

¹⁶BCA, 4901009808004-1.

¹⁷Muş Altınova, 19 Şubat 1953.

“Heyecanlı Bir Konferans” başlığı ile sütununa taşımıştır. Gazete, Milli Savunma konferanslarından dördüncüsü olan Malazgirt Meydan Muharebesi konferansının saat 14.00’te belediye sineması salonunda kalabalık bir dinleyici huzurunda yapıldığını yazmış ve konferansta Yüzbaşı Lütfi Süer:

“1.Malazgirt Meydan Muharebesi Türk tarihinde muhteşem bir tablo halinde ebediyete kadar kıymetini kaybetmeyecek bir kati neticeli meydan muharebesidir.

2.Bu muharebe ile bütün dünya medeniyetine bir istikamet vermiş ve şarkın dini, içtimai ve kültürel düşüncülerini garplılara aktarması suretiyle dünya medeniyetine emsalsiz bir hizmette bulunmuştur.

3.Türk tarihinin yaratılması ve Türk milletinin Anadolu’da yerleşmesini intaç eden bu savaşın bir hatırası yerinde bulunmamasından dünya medeniyeti namına millî bir azap duymaktayız. Gönül çok ister ki Malazgirt Meydan Muharebesi’nin muhteşem şaheserini Türk gençlerinin ve çocuklarının hatırasında menekşeleştirmek için abidenin yapılması düşünülsün ve mevki tatbika konulabilsin.”¹⁸

Konuşmada da anlaşılabacağı gibi Muş’ta bir zafer anıtının yapılması yönünde güçlü bir beklenti oluşmuş ve gazetenin 26 Ağustos 1953 tarihli sayısında Vahdettin Sabuncuoğlu kaleme aldığı makaleye “1071 Şehitleri için Malazgirt’e Kurulacak Abidenin Temeli Törenle Atıldı” başlığını atmıştır. Makalede “Malazgirt tarihimizin altın sayfelerinin güneşi, ufak kasaba; Koca Bizans İmparatorluğunu, komutasındaki cüz’i bir kuvvetle dize getiren Büyük Kumandan ve Büyük Asker Alparslan’ın zafer meydanı: 882 sene evvel bu gün bütün Türklüğe parlak bir istiklal temin gayesiyle topraklarında can veren binlerce Mehmetçiğin ruhlarını taziz için kurulacak şeref abidesinin temelini atmak üzere on binlerce Türkü sinesine toplayan münzevi diyar Türklüğün şeref madalyası Türk tarihine yeni bir safha ve bütün Türklüğe yeni bir istikamet veren 1071 Zaferinin bizler için şan ve şeref madalyası ve bütün cihan tarihinde bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Şu kadarki, bu büyük zaferden sonra zaman zaman bütün Anadolu Türkler tarafından işgal edilip İstanbul’un fethiyle Orta Çağa son verilip Yeni Çağ tarihini açmış bulunmaktadır. Ecdadımızın Alparslan’ın bu büyük zaferiyle öğünmek hakkımız fakat öğünmüyoruz. Çünkü her işte zafer Türklüğün temel prensiplerindendir. İşte büyük asker ancak bu prensibin her Türk’e bahsettiği vazifeyi bihakkın yerine getirmekle baştanbaşa

¹⁸Muş Altınova, 16 Mart 1953; Zafer anıtı 1971 yılında Mimar Mustafa Aslaner tarafından mimari projesi hazırlanmış 1986 yılında inşaatına başlanmış ve 1989 yılında da inşaatı sona ermiştir. Zafer anıtı 42 metre yüksekliğinde bir anıttır. Anıt sütunları arasındaki boşluklar Türklerin Anadolu’ya geçişini, sütunlar ise Anadolu’nun kapısını simgelemektedir.

altın sayfelerle müzeyyen tarihimize parlak bir sahife daha ilave etmiş oluyor. Ruhu şad olsun. Ne mutlu Türküm diyene” cümleleri yer almaktadır. Bu haberde abidenin temelleri atıldı dense de 28 Ağustos'ta haber tekzip edilmiş ve sadece abidenin yerinin tespit edildiği haberde belirtilmiştir¹⁹.

26 Ağustos 1953'te Malazgirt Zaferi'nin 882. yıldönümü kutlamaları çarşamba günü gerçekleştirilmiştir. Törene Muş Valisi Zühtü Öner, Ağrı Valisi Muhlis Babaoğlu, 3. Ordu Müfettişi Fevzi Mengüç başta olmak üzere yüksek rütbeli generaller ve subaylar, 3. Orduya mensup Muş 227. Piyade Alayı ile Karaköse süvari ve motorlu birlikleri ile muazzam bir halk topluluğu katılmıştır.

Tören başlamadan önce yapılması kararlaştırılan 1071 Şehitleri abidesinin kurulacağı yerde Muş Valisi Zühtü Öner günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapmıştır. Daha sonra bir subay Alpaslan'ın az kuvvetle Bizans İmparatoru Romen Diyojen'in muazzam, mağrur kuvvetlerini nasıl alt ettiğini anlatan bir manzume okumuştur. 3. Ordu Müfettişi Fevzi Mengüç ise konuşmasında zaferin büyük kahramanlıklarla başarıldığını, Türkiye'nin Türkler adına tapusunun kesildiğini söylemiş ve konuşmasının sonunda Malazgirt, Çanakkale, Dumlupınar ve Kore şehitlerinin ruhlarını taziz için halkı bir dakikalık saygı duruşuna davet etmiştir. Tören askeri birliklerin resmigeçidinden sonra sona ermiştir.

Gazete tören ile ilgili haberine “Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 882. Yıldönümü Kalabalık Bir Topluluğun İştirakiyle Anıldı” başlığını atmıştır. Gazete, katılımcılar ve resmigeçit hakkından bilgi verildikten sonra ilçede tören hazırlığı ile ilgili yapılanları da okuyucularıyla şu şekilde paylaşmıştır. “İçerisinde tekel idaresi bulunmayacak derecede küçük bulunan münzevi Malazgirt kasabası halkı törenden bir gün evvelisi ve tören bitinceye kadar on binlerde hariçten gelen misafirlerini seve seve haz duyarak karşılamakla hakikaten o mert ve kahraman askerin torunu olduklarını bir daha ispat etmişlerdir. Otel ve lokantadan mahrum bulunan bu küçük güzelim kaza halkı zengin ve fakir herkes içten gelen samimiyetle misafirlere hoş mukabelede bulunup sevgilerini kazanmışlardır. Kazanın eşrafından olup evi köyde olan İl Daimi Encümen Üyesi Kuddusi Aytaç köyünde 500 kişilik bir hazırlık gördüğü halde köyün uzaklığı hasebiyle misafirler köye gitmek külfetine katlanamadıklarından kaza merkezinde kendisine ve akrabalarına ait üç evi boşaltarak misafirlerin ancak bir kısmını barındırabilmiştir. Bir tatbikat icabı Malazgirt mıntıkasında bulunan 3. Ordu mensuplarının bir isabet eseri olarak

¹⁹Vahdettin Sabuncuoğlu, (1953), “1071 Şehitleri için Malazgirt'e Kurulacak Abidenin Temeli Törenle Atıldı”, *Muş Altınova*, 28 Ağustos.

törene iştirak etmeleri hakikaten hoşla gitmiştir. Törene iştirak için tatbikatta bulunan birlikleri teşvik eden ve bizzat şeref veren 3. Ordu Müfettişi Sayın Feyzi Mengüç'e, misafirperver Malazgirtlilere ve bilhassa Kuddusi Aytaç'a halkımız adına şükran hislerimizi belirtir bu mutlu günün her yıl yeni bir tazeliikle anılmasını temenni ederiz.”²⁰

Gazete yazısından da görüldüğü üzere Malazgirt halkı ilçelerine gelen çok sayıda insana kapılarını açmış ve evlerinde misafir etmiştir. Kalabalık bir katılım ile kutlanan Malazgirt Zaferini kutlama ve şehitleri anma etkinlikleri hakkında Vali Zühtü Öner devlet büyüklerine birer telgraf çekmiş ve devlet büyüklerinden de Muş Valisine kutlama telgrafı gelmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Genel Kâtibi Tolon'dan gelen telgrafta: “Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 882. yıldönümü vesilesiyle vaki telgrafınız Reisicumhurumuza arz edildi. Muhteşem millî bir tarih ihya yoluna girilen teşebbüse memnun oldular. Saygılarımla bildiririm.” demiştir. İçişleri Bakanı Ethem Menderes de telgrafında: “Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 882. yıldönümü törenine daveti bildiren telgrafınızı büyük bir memnuniyetle aldım. Bu güzel teşebbüsünüzden dolayı sizleri tebrik eder hürmetlerimi sunarım.” demektedir. Millî Savunma Bakanı Kenan Yılmaz: “Malazgirt Meydan Muharebesi'nin yıldönümü münasebetiyle yapılacak merasime iştirak için vaki davetinize teşekkür ederim. Türk milletinin düşmanlarına karşı gösterdiği cesaret ve kahramanlık kadar insanlık duygusundaki olgunluğunun bir ifadesini taşıyan bu zaferimizi candan kutlarım.” demektedir²¹. TBMM Başkanı Refik Koraltan: “Telgrafı İstanbul'da olduğu için geç aldığımı bildirmekte ve “Bu tarihi günü anmak ve büyük kahramanın hatırasını ebedileştirmek için tertiplediğiniz toplantı vesilesiyle Sayın Malazgirtlilerin samimi muhitinde bulunmak benim için büyük zevk olacaktı. Bu zevkten mahrum kaldığımdan mütevellit teessürümü o arsanlar diyarına dikeceğinizi memnuniyetle öğrendiğim abidenin açılış töreninde bulunmak emeline tahfif ediyorum. Hakkımda gösterdiğiniz nazik alakaya candan teşekkür eder, hepinize daha iyi günler içinde sıhhat, saadet ve bol neşeler diler sevgilerimi sunarım. Sağ olunuz.”²² demektedir.

Zafer abidesinin dikilmesi noktasında 1953'te girişimler başlamış ve sonraki yıllarda da bu konu tekrar gündeme gelmiştir.

Muş halkının Meclis'ten başka bir beklentisi de yine gazete sütununa yansımıştır. Bu beklenti ise Muş iline “Alparslan” isminin verilmesidir. Bu konu ile ilgili olarak 23 Aralık'ta Vahdettin Sabuncuoğlu'nun kaleminden gazete de

²⁰Muş Altınova, 28 Ağustos 1953.

²¹Muş Altınova, 31 Ağustos 1953.

²²Muş Altınova, 28 Eylül 1953.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Azalarından Muşluların Dileği” şeklinde bir yazı yayınlanmıştır. Yazıda Sabuncuoğlu şunları yazmaktadır: “Şan, şeref ve kahramanlık menkıbeleriyle müzeyyen tarihimizin bir madalyasını teşkil eden büyük ve muzaffer kumandan Alparslan’ın şeref meydanı Malazgirt kazasının tarihi kıymetinin büyüklüğünü ebediyete kadar ve dillerde daimi terennüm için bu büyük zaferin kahramanı Alparslan’ın isminin şehrimize bırakılıp, Muş isminin de merkezi kasabaya takılması Alparslan torunlarının kafalarında ecdatlarının cengâverliğini ebediyete kadar hayatın her gününde hatırlatacak ve Muş ismi yerine Alparslan adı kullanıldıkça ruhlarımıza atılganlık, cesaret ve kahramanlı kaynağı olacaktır. ... Gerçi tarihimizin madalyasını teşkil eden bu büyük zaferin büyük kumandanı ilelebet içimizde sevgi ve hürmetle yad edilecek, anma yılında mahdut gün ve zamanlarında! Fakat şehrimizin adı olarak her gün ve her saat on binlerce defa kullanıldıkça o büyük kumandan her an için başardığı büyük zaferin gururuyla ruhlarımızı fethedecektir. Binaenaleyh biz Alparslan torunu Muşluların o büyük ve muzaffer kumandanın torunu olmaya layık görüyorsak, yekvücut olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi sayın üyelerimizden arzumuz, Vilayetimizin adının ALPARSLAN olarak değiştirilip, tarihi kıymeti olan Muş adının da merkez kazasına takılması hususu olup, bu baptaki yüksek tasviplerine intizar eder neticeyi sabırsızlıkla bekleriz.”²³

Yazıda da anlaşılaacağı gibi Muşlular Alparslan isminin şehirlerinin isimleri olarak ölümsüzleşmesini istemişlerdir. Ancak Muşluların bu isteği Meclis tarafından uygun görülmemiştir.

2. 1954 Malazgirt Zafer Kutlamaları

Gazetenin 22 Ocak 1954'teki sayısında “Malazgirt Meydan Muharebesinin 883üncü Yıldönümü Kutlandı.” şeklinde bir başlık vardır. Haberin içeriğinde ise Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 883. yıldönümü münasebetiyle vilayetin belediye salonunda hazırlanan özel toplantıda 227. Piyade Alay Subaylarından Yüzbaşı Lütü Süer'in Malazgirt Zaferi ile ilgili bir konuşma yaptığını vermiştir. Konuşmasında Lütü Süer, Meydan Muharebesi'nin Türklük ve dünya için önemini, muharebenin yapılış şeklini haritada izah ettikten sonra ilkökul öğretmenlerinden Ali Rıza Erdoğan'da büyük zaferin önemine işaret eden bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmadan sonra, ortaokul öğrencilerinden Orhan Tekme, “Bu Vatan Kimin” başlıklı şiiri okumuştur. Tören Hâkim İsmail Çağal'ın muharebenin başlamasından evvel Büyük Kumandan Alparslan ile veziri ve Roman Diyojen'in gönderdiği elçi ve muharebeden sonrada Alparslan ve Romen

²³ Vahdettin Sabuncuoğlu, (1953), “Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Azalarından Muşluların Dileği” *Muş Altınova*, 21 Aralık.

Diyojen'in konuşmalarını manzum şekilde kaleme alan Ziya Gökalp'in birkaç mısrasını okuduktan sonra sona ermiştir²⁴.

Gazetenin 25 Ocak'taki sayısında 22 Ocak'taki "Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 883üncü Yıldönümü Kutlandı" başlıklı yazıya bir düzeltme gelmiştir. Yazı: "22 Ocak günlü Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 883. yıldönümü kutlandı başlıklı yazının ve mahiyetini anlattığı toplantının bir kahramanlık günü olarak tertiplenip bu günde Malazgirt Meydan Muharebesi'nin yapılış şekli, neticeleri, Türklük ve beşeriyet için önemi üzerinde durulduğu ve haddizatında Malazgirt Meydan Muharebesi'nin yıldönümü olmadığını okuyucularımıza tavsihan bildirilir."²⁵ şeklindedir.

Osman N. Türelî, "Alparslan Kahramanlık gününün düşündürdükleri" başlıklı yazısında 21 Ocak Perşembe günü yapılan törende coşkulu bir konuşma yapan Yüzbaşı Lütfi Süer'e teşekkür ettikten sonra yazısına şöyle devam etmiştir: "... İşte o yurdu Türklüğe kazandırmaya azmetmiş, o yurdun kapılarını iki yüz bini aşkın ehlişalibe karşı kırk küsur bini ancak bulan küçük bir kuvvetle kahramanlık anahtarıyla açmış olan savaş dâhisi demekte asla tereddüt etmeyeceğimi Büyük Alparslan'ın kahramanlık günü hakikaten çok yerinde ve çok isabetli olmuştur. Bazen düşünmekten kendimi alamıyor, İslam imanının ve Türk kahramanlığını doğurmuş olduğu kuvvetin uğultularını içimde duyuyorum. O kuvvete bazen: Orta Asya'dan koparak Fransa içlerinde Attila'nın ağzında manasını buluyor. O kuvvet bazen: Bizans surlarına bayrak çeken Ulubatlı Hasan'ın tekbir sesleri toplanıyor. O kuvvet bazen çok çetindir: Çünkü o üç ay orduyu yıldırma dan yürütür, Çaldıran'da Şah İsmail'i perişan eder, altın tahtını İstanbul'a getirir. O kuvvet Akdeniz'i bir Türk gölü olarak kilitler. O güçte: Ridaniye'de ölüleri at nalları altında çiğnetme hıncı gizli. O güçte: Avrupa içinde Türk geliyor dedirmenin korkunç sırrı var. ... O kuvvet Çanakkale'de destanlar yaratmada evlatlarını vatan için namus için, din için toprağa vermektir. ... Alparslan kahramanlık günü çok manalı idi, biz o gün yaşayan ölmeğe asla yanaşmayan ruhun hala mevcut olduğuna inandık."²⁶

26 Ağustos 1954'te Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 883. yıldönümü büyük bir törenle kutlanmıştır. Törende 3. Ordu Müfettişi, Muş ve Karaköse valileri ile civar kaza kaymakamları ve halk hazır bulunmuştur. Tören esnasında 3. Ordu Müfettişi Fevzi Mengüç günün önemini belirten bir konuşma yapmıştır.

²⁴Muş Altınova, 22 Ocak 1954.

²⁵Muş Altınova, 25 Ocak 1954.

²⁶ Osman N. Türelî, (1954), "Alparslan Kahramanlık gününün düşündürdükleri", *Muş Altınova*, 25 Ocak.

Karaköse'den bir öğretmenin konuşmasından sonra askeri birliklerin resmigeçidi ile tören sona ermiştir.

Gazete bu kutlama etkinliğini “Malazgirt Meydan Muharebesinin 883. yıldönümü Büyük Bir Merasimle Anıldı” şeklinde manşette vermiştir. Gazete: “Tören esnasında 883 sene evvel dün Malazgirt Ovasını dolduran kin ve gayzın taşkın seli Bizans'ın mağlup ordusunu telin ve büyük kahraman Alparslan'ın ve kahraman şehitlerinin ruhlarını taziz için Malazgirt Ovası Alparslan torunları altında hıncahınç bir vaziyette. Türklüğe yeni bir çığır ve tarihimizin altın sahifeler kazandıran bu mutlu günümüzü layık olduğu büyük şeref ve ihtimamla taziz için hemen hemen yurdun her tarafından vatandaşlar Malazgirt Ovasına akın etmişlerdi. Büyük günün anılması için Alparslan diyarına toplanan kalabalık halk kitlesi 26 Ağustos 1071 gününün çok ufak bir misalini arz etmekte ve merasime iştirak eden vilayetimiz 227. Piyade Alayı ve 3. Ordudan bir kısım asker parlayan süngülerinin haşmetiyle günün modern bir misalini göstermekten kalmıyordu.” yazının devamında bu kutlamaların büyük canlı olarak her yıl anılmasına Erzurum 3. Ordu Müfettişi Fevzi Mengüç'ün vesile olduğunu yazmıştır²⁷.

3. 1955 Malazgirt Zafer Kutlamaları

Muş Altınova gazetesi pazartesi, çarşamba ve cuma günleri olmak üzere haftada üç defa çıkan bir gazetedir. 1955 26 Ağustos'u cuma gününe denk gelmiştir. 27 Ağustos cumartesi günü gazete çıkmadığında 29 Ağustos pazartesi günlü gazete sayısında da Malazgirt Meydan Muharebesinin 884. yıldönümü ile ilgili bir haber olmadığından kutlamanın nasıl yapıldığı konusunda bir malumata sahip değiliz. Ancak kutlamanın yapıldığı ile ilgili Muş Valisi Vefki Ertür devlet büyüklerine birer telgraf çekmiştir. Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik tarafından Sayın Vali'ye birer tebrik telgrafi gönderilmiştir. Başbakan Adnan Menderes telgrafında: “Malazgirt Meydan Muharebesi Zaferi'nin 884. yıldönümü münasebetiyle vaki davetinize teşekkür eder size ve kahraman Malazgirtlilere, Muşlulara saygılarımı sunarım.”²⁸ İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik telgrafında: “Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 884. yıldönümü kutlama törenine daveti bildiren telgrafına da teşekkür eder muhterem Muşlu ve Malazgirtli vatandaşlarımın bu mutlu günlerini tebrik ederim.”²⁹ şeklindedir.

²⁷Muş Altınova, 27 Ağustos 1954.

²⁸Muş Altınova, 31 Ağustos 1955.

²⁹Muş Altınova, 2 Eylül 1955.

4. 1956 Malazgirt Zafer Kutlamaları

Malazgirt Meydan Muharebesinin 885. yıldönümü münasebetiyle Malazgirt'te bir tören düzenlenmiştir. Törene 3. Ordu Müfettişi Orgeneral Necati Tacan ve diğer kuvvet komutanları, Muş Valisi Mehmet Belek, Muş Belediye Başkanı Sait Mutlu ve diğer yetkililer ile halk katılmıştır. Tören, Muş Valisi Mehmet Belek tarafından açılmış, müteakiben Belediye Başkanı Sait Mutlu ve merkezi Ankara'da olan Muş Kültür Derneği ve Türkiye Sağlık Memurları Cemiyeti Genel Başkanı Haşim Bingöl tarafından günün mana ve önemini belirten konuşmalar yapıldıktan sonra son konuşmayı 3. Ordu Müfettişi Orgeneral Necati Tacan yerine Kolordu kumandanı yapmıştır. Konuşmaların ardından resmigeçit merasimi yapılmıştır.

Gazete kutlamaları “Malazgirt Meydan Muharebesinin 885. yıldönümü Parlak Bir Merasimle Kutlandı” şeklinde manşete taşımıştır. Gazete kutlamaları şu şekilde vermiştir: “885 sene evvel dün Malazgirt ovasını dolduran kin ve gayzın taşkın seli Bizans'ın mağlup ordusunu tel'in ve büyük kahraman Alparslan'ı ve o günün kahraman şehitlerinin ruhlarını taziz için Malazgirt Ovası Alparslan torunlarının ayakları altında hıncahınç bir vaziyette. Türklüğe yeni bir çığır ve tarihimizin altın sahifeler kazandıran bu mutlu günümüzü layık olduğu büyük şeref ve ihtimamla taziz için hemen hemen yurdun her tarafından vatandaşlar Malazgirt Ovasına akın etmişlerdi. Büyük günün anılması için Alparslan diyarına toplanan kalabalık halk kitlesi 26 Ağustos 1071 gününün çok ufak bir misalini arz etmekte ve bu merasime üçüncü orduya mensup birliklerin de iştirakiyle bayram şenlikleri yapmıştır. ... Kahraman askerlerimizin geçişini halk coşkun tezahüratla karşılamış ve alkışlamıştır. Mübarek ecdadımıza Anadolu'nun mukaddes kapılarını açan ve burada Türkün ebedi hâkimiyetini sağlayan bu büyük şanlı milletimize candan kutlarız.”³⁰

Gazetenin 27 Ağustos'taki sayısında Salih San “Bir istek” başlıklı yazısında “Kayseri’de yayınlanan ve o zaman için yazı işleri müdürlüğünü ifa ettiğim Erciyeş dergisinin 74-75 sayılı nüshasında ‘Bir Yazı ve Bir Hatırlama’ başlığını taşıyan yazımda: Muş adının Alparslan olarak değiştirilmesini birçok tarihi esbabı mucibeler göstererek arzulamış ve bu yazımda: ‘Muş adı takıldığından bu güne kadar şehrin her şeyi değişmiştir. Bu ovalarda at koşturan ve Anadolu’nun mukadderatını Muş yaylalarında verdiği cenkle çizen Alparslan’ın adını dokuz asırdan beri neden bu bölgenin belli başlı bir şehrine takmak suretiyle yad ettirmedik; bence her geçen sene bu işi yapmadığımızdan ötürü ünlü başbuğumuza karşı kadirbilmezlik, Muş’a karşı haksızlık olmuştur. Muş Alparslan adına layık Alparslan’da bir şehir adını almaya fazlasıyla hak

³⁰Muş Altınova, 27 Ağustos 1956

kazanmıştır. Bu adı almaya en yakın hak iddia edecek olan da sinesinde Alparslan'a zafer kazandıran Muş'tur. Milli hislerimizin kâr kabul etmeyecek şekilde hareketine sebep olacak bu teklifimizin Muş umumi meclisinde nazarı itibara alınarak gerekli formaliteye başlanmasını ALPARLAN'lı demek şerefine ulaşmamızı gönülden arzuluyoruz' demiştik. Gerçi bu yazımızdan sonra Demokratik iktidarın pek yerinde isabetiyle Altınova'mızda kurulan devlet çiftliğine Alparslan Devlet çiftliği adı verildi. Fakat bu bizce kâfi değil. Alparslan, Muş üzerinde kurulacak her eserde adıyla anılmalı Kayzer adını Kayseri şeklinde ayakta tutmasına mukabil Muş'ta Alparslan adını bulunduğu mahalde haritalara nakşedebilmelidir.”³¹ diyerek Muş halkının Alparslan ismini şehre verilmesi ile ilgili teklifi gazete yinelemiştir.

1956 yılı 2 Ekim'inde Muş'u ziyaret eden Cumhurbaşkanı Celal Bayar Muş'ta ziyaretlerden bulunduktan sonra 3 Ekim'de Bitlis'e geçmiştir.³² Bitlis, Tatvan, Ahlat, Adilcevaz, Erciş'ten sonra 5 Ekim'de de Alparslan Anıtı'nın yerini tespit etmek için Malazgirt'e uğramıştır. Malazgirt'te halka bir saati aşkın konuşmasında Cumhurbaşkanı ilçenin tarihi ehemmiyetini tebarüz ve kahraman kumandan Alparslan'ı iftiharla yad etmiş ve bu tarihi beldeye Türklük ve İslamiyet için büyük hizmeti dokunan Alparslan abidesinin dikilmesi hususunda lazım gelen bütün yardımlarını esirgemeyeceğini beyanla abidenin yerine bizzat kendileri tespit etmişlerdir³³. Böylece gazetenin 1953 yılı 19 Şubat'ından itibaren gündemine aldığı abidenin yapılması noktasında önemli bir adım atılmıştır.

5. 1958 Malazgirt Zafer Kutlamaları

1957 yılı 26 Ağustos'u Pazartesi gününe denk gelmektedir. Gazete, 27 Ağustos'ta çıkmadığı gibi 28 Ağustos Çarşamba günkü sayısında Malazgirt zaferi kutlamaları ile ilgili bir yazıya rastlanmamıştır.

26 Ağustos 1958'deki zafer kutlamaları öncesinde 23 Ağustos akşamı İmar Bakanı Medeni Berk, Muş Milletvekili Şefik Çağlayan ile birlikte Muş'a gelmiş şehirde gerekli incelemelerde bulunduktan sonra 24 Ağustos'ta Malazgirt'in durumunu tetkik etmek için beraberinde Milletvekili Şefik Çağlayan, Vali Mehmet Belek, Demokrat Parti İl Başkanı Zeki Özkan ve seçkin bir halk kitlesi ile birlikte Malazgirt'e gitmiştir³⁴. Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 887. yıldönümü kutlamalarına İmar Bakanı Medeni Berk katılamamış ise de törene Vali Mehmet Belek, Milletvekili Şefik Çağlayan, Diyarbakır 7. Kolordu

³¹ Salih San, (1956), “Bir İstek” *Muş Altınova*, 27 Ağustos.

³² *Muş Altınova*, 5 Ekim 1956.

³³ *Muş Altınova*, 8 Ekim 1956.

³⁴ *Muş Altınova*, 25 Ağustos 1958.

Komutanı, kaza kaymakamları ve diğer birçok sivil ve asker erkân ile kalabalık halk kitlesi katılmıştır. Gazete, Malazgirt'te yapılan kutlamayı 27 Ağustos'ta "Malazgirt Meydan Muharebesinin 887. Yıldönümü Dün Büyük Merasimle Tes'it Edildi" başlığı ile manşete taşımıştır. Haber şu şekildedir: "Bir avuç asker ile koca Bizans imparatoru Romen Diyoje'nin 200 bin kişilik ordusunu Malazgirt Ovası'nda tarumar edip ve bu suretle şanlı Türk tarihine altın sayfeler ilave eden Büyük Türk Kumandanı Alparslan'ın bu büyük zaferinin 887. yıldönümü Malazgirt kazasında büyük merasimlerle yâd edilmiştir."³⁵

6. 1959 Malazgirt Zafer Kutlamaları

26 Ağustos'ta gazetede "26 Ağustos 1071 Malazgirt Zaferinin Tarihi Önemi" başlıklı yazıda tarihin kaderini değiştiren Malazgirt Meydan Muharebesi'nden bahsedilmiştir. Yazının devamı şu şekildedir: "... 888 yılı rağmen bu şanlı beldeye gereken ehemmiyetin verilmeyişinin acısını yürekten duyan Sayın Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Sayın Adnan Menderes ve Devlet büyüklerimizin Malazgirt'i, Malazgirt Zaferi ve Alparslan'ın şanına layık bir şekilde yeni baştan imar etmek ve iktidarımızın ana prensibi olan vatan sathındaki top yekûn kalkınmanın en ehemmiyetli konularından birini teşkil eden Malazgirt abidesini de yani Malazgirt şehrinin temellerine feyizli elleriyle ilk harcı koymak için teşrif buyurmaları bu mutlu günün ehemmiyetini bir kat daha artırmakta aziz büyüklerimize olan derin saygı ve itimadı bir kat daha kuvvetlendirmektedir."³⁶

Gazetenin "Kutlama Programı" başlıklı yazısında Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. yıldönümü münasebetiyle bir kutlama töreninin yapılacağı ve bu törenle birlikte Malazgirt'e kurulacak yeni şehir ve abide inşaatlarının temel atma merasiminin gerçekleştirileceği belirtilmiş ve törene Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başvekil Adnan Menderes, İmar ve İskân Bakanı, civar vilayet vali ve belediye reisleri ile milletvekillerinin hazır bulunacağını yazmıştır³⁷. Bu program esas alındığında ilk defa Cumhurbaşkanı ve Başbakan düzeyinde üst düzey devlet yöneticilerinin katılacağı zafer kutlamaları olacağı rahatlıkla anlaşılır.

26 Ağustos Çarşamba günü Malazgirt'te gerçekleştirilen Malazgirt Meydan Muharebesinin 888. yıldönümü kutlamalarına Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri, Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes, Adalet Bakanı Celal Yardımcı, İmar ve İskân Bakanı Medeni Berk, milletvekilleri ve pek çok zevat katılmıştır³⁸. Tören Cumhurbaşkanı ve

³⁵ *Muş Altınova*, 27 Ağustos 1958.

³⁶ *Muş Altınova*, 26 Ağustos 1959.

³⁷ *Muş Altınova*, 26 Ağustos 1959.

³⁸ Gazetenin 26 Ağustos sayısında Başbakan Adnan Menderes'in de katılacağını bildirmesine rağmen Başbakan törene katılmamıştır. Bkz. *Muş Altınova*, 26 Ağustos 1959.

beraberindeki heyetin 15.30'da gelmesi üzerine gecikmeli başlamıştır. İstiklal Marşı'nın okunması akabinde tören başlamış ve başta merasim kıtası ve temsili milis kuvvetlerinin resmigeçidini, 16.45'te bir subayın Malazgirt Meydan Muharebesi'nin cereyan tarzını izah eden konuşması takip etmiştir. Muş Milletvekili Şemsi Ağaoğlu'nun Malazgirtliler adına yaptığı konuşmadan sonra sırasıyla Atatürk, Ankara ve İstanbul Üniversiteleri temsilcileri günün tarihi ehemmiyetini belirten veciz birer konuşma yapmışlardır. Bu arada askerî bando kıtasının yaptığı gösteriler halkın tezahüratına vesile olmuştur. Törenden sonra Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve diğer törene katılan zevat Alparslan abidesinin temel atma töreninde bulunmak üzere inşaatın yapılacağı yere gitmişlerdir. Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri'nin kısa bir konuşmasından sonra Cumhurbaşkanı Celal Bayar temellere ilk harcı atmıştır³⁹. Böylece Muş halkının yıllardır beklediği abide isteği gerçekleşme aşamasına girmişse de Demokrat Hükümeti zamanında bu abidenin yapımı gerçekleştirilememiştir.

Gazete'nin 28 Ağustos'taki sayısında Cihat Gürsoy, "Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıldönümü Parlak Bir Merasimle Kutlandı" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Cihat Gürsoy yazısında: "... kutlama merasimi için bir hafta evvelinden başlamış olan hummalı bir faaliyetle tarihi Malazgirt büyük imkânsızlıklara rağmen günün ehemmiyetine layık bir şekilde hazırlattırılmış, gerek Malazgirtliler ve gerekse civar vilayet ve kazalardan gelen halk bu tarihi günün heyecanı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve değerli misafirleri bir an evvel karşılamının sabırsızlığı içinde beklemekte, sabahın erken saatlerinden beri Malazgirt sokaklarını tıklım, tıklım doldurmuş bulunan halk saat 12'ye doğru merasim alanında yerlerini almak için akın etmekte, saat 2'de alanda mahşeri bir kalabalık var. Merasim kıtası temsili milis kuvvetleri son provalarını askerî bandonun refakatinde bir defa daha yapıyorlar. Şeref tribününün yakınında yer kapmaya çalışan halkla inzibat kuvvetleri arasındaki mücadele neticesiz, organizasyonun yegâne zayıf tarafı inzibati tedbirlerin zayıf oluşu saat 14.30'da beklenen misafirler bir saat gecikme ile saat 15.30'da halkın coşkun tezahüratları arasında Malazgirt'e muvasalat ederek şeref tribününde yerlerini alırlarken inzibat kuvvetleri halkın şeref tribünü civarına akınını önlemekte güçlük çekiyor."⁴⁰ demekte ve merasimle ilgili bilgi vermektedir.

1959 yılı Malazgirt kutlamaları adına ilklerin yaşandığı bir yıl olmuş ve bir ilk olarak Malazgirt hatıra pulları satışa çıkarılmıştır. Gazete bu haberi 31 Ağustos'ta sayfasına taşımıştır. "Malazgirt Hatıra Pulları Satışa Çıkarıldı"

³⁹ *Muş Altınova*, 28 Ağustos 1959.

⁴⁰ Cihat Gürsoy, (1959), "Malazgirt Meydan Muharebesinin 888'inci Yıldönümü Parlak Bir Merasimle Kutlandı", *Muş Altınova*, 28 Ağustos.

başlıklı yazı şu şekildedir: “Malazgirt Meydan Muharebesinin 888’inci yıldönümü münasebetiyle PTT Umum Müdürlüğünce çıkarılması kararlaştırılan Malazgirt Hatıra pulları satışa çıkarılmıştır. 2,5 lira kıymetinde olan bu pullar bütün pul gişelerinde ve PTT müdürlüklerinde satılacaktır.”⁴¹

Demokrat Parti Hükümeti’nin 27 Mayıs 1960’da askerî darbe ile iktidardan indirilmesi sonucu Malazgirt’in yeniden imarı ve abide projesi gerçekleşmemiştir.

7. 1960 Malazgirt Zafer Kutlamaları

1960 yılı Mayıs ayının 27’sinde ordu yönetime el koydu. Oluşturduğu askerî yönetimle ülkeyi yaklaşık bir buçuk yıl yönetmiştir. Askerî yönetimin hüküm sürdüğü 1960 yılında Malazgirt Zaferinin 889. yıldönümü kutlamaları yapılmıştır. Bu kutlamalarla ilgili gazetede takip ettiğimiz etkinlikler ise şu şekildedir.

Gazete, 26 Ağustos’taki sayısında “Malazgirt Meydan Muharebesinin 889. Yıldönümü Bugün Kutlanıyor” haberini manşette vermiştir. Haber şu şekilde verilmiştir: “Büyük Türk askerî eşsiz kahraman Alparslan’ın günün kahhar hükümdarı Romen Diyojen’i ve onun Bizans Devletini eşsiz mağlubiyete uğratarak şanlı tarihimize altın sayfeler ilave ettiğinin 889uncu yıldönümü münasebetiyle bu gün şirin Malazgirt’te muazzam bir tören ifa ediliyor. Bu vesile ile bütün civar vilayetlerden ve şehrimizden kalabalık halk toplulukları Malazgirt’e gitmiş bu tarihi günü huzuren yaşama saadetine erişmiş bulunmaktadırlar. Ecdadları Alparslan’ın büyük mirası bu mutlu günün gurur ve huzuru her Türk’e helal olsun.”⁴²

Gazete, 27 Ağustos’taki sayısında kutlama haberini “Malazgirt Meydan Muharebesi’nin 889 uncu Yıldönümü Büyük Tezahüratla Kutlandı” şeklinde manşetten vermiştir. Malazgirt Meydan Muharebesi’nin 889. yıldönümü kutlamalarına, 3. Ordu Komutanı Orgeneral Celal Alkoç, Muş Valisi Ahmet Gümüşlü ile Bitlis ve Ağrı valileri, civar vilayet ve kazalardan gelen binlerce vatandaş iştirak etmiştir. Vali Ahmet Gümüşlü ve merasim komutanı askeri birlikleri teftiş ve Malazgirtlilerin bayramını tebrik etmiştir. Daha sonra 3. Ordu Komutanı Orgeneral Celal Alkoç kısa bir konuşma yapmıştır. Konuşmasının başında kendisini takdim etmiş daha sonra Devlet ve Hükümet Reisi Cemal Gürsel ile Milli Birlik azalarının hava muhalefeti yüzünden uçaklarının kalkmadığını bu sebeple törene katılamadıklarını söylemiştir. Törene katılamayan devlet büyüklerinin kendisini aradıklarını ve kutlama programına

⁴¹Muş Altınova, 31 Ağustos 1959.

⁴²Muş Altınova, 26 Ağustos 1960.

katılamamanın üzüntüsünü bildirdiklerini belirttikten sonra Malazgirtlilere sevgi ve muhabbetlerini iletmesini kendisinden istediklerini söylemiştir. Orgeneral Celal Alkoç'un konuşması dinleyiciler tarafından coşkun tezahüratla alkışlanmıştır. Orgeneral Celal Alkoç'un konuşmasından sonra günün anlam ve önemi hakkında Vali Gümüşlü ve Binbaşı Enver Ergun tarafından konuşmalar yapılmış ve askeri birliklerin resmigeçidinden sonra tören sona ermiştir⁴³. Dikkat edilirse 1960 yılında yapılan törenle Demokrat Parti döneminde yapılan törenler arasında herhangi bir fark yoktur.

8. 1961 Malazgirt Zafer Kutlamaları

Gazete'nin 26 Ağustos 1961 tarihli sayısında "Malazgirt Zaferi'nin 890. Yıldönümü Bugün Kutlanıyor Civar Vilayetlerin Askerî ve Mülkü Erkânının Katılacakları Tören Çok Muhteşem Olacaktır" manşeti atılmıştır. Haber gazetede şu şekilde verilmiştir: "Şanlı tarihimizin madalyonu haline gelen Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 890. yıldönümü münasebetiyle bugün Malazgirt'te civar vilayet valileri, garnizon kumandanları, askerî ve sivil erkân ve çok kalabalık halk kitlesinin katılacakları çok muhteşem bir merasim akdedilecektir. Büyük Türk Kumandanı Alparslan'ın hasım tarafa karşı kıyaslanmayacak derecede az bir miktar cengaverle silah ve yiyecek darlığına rağmen Bizans'ın yüzbinlerce mücehhez askerini hüsrana uğratıp tarumar edişinin rastladığı 890 sene evvel bugün aslında menkıbelerle dolu tarihimize yeniden yaldızlı bir sahife ilave ettirmiş ve bu tarihi gün keza iftihar ve gururla yad edilecek günlerimiz arasına karışmış bulunmaktadır. İşte onun içindir ki her sene Ağustosun 26'ncı günü bu büyük zaferin beşiği olan şirin Malazgirt kazasında on binlerce vatandaşın katıldıkları muazzam törenler yapılmakta ve büyük asker Alparslan iftiharla yad edilmektedir. Bu şeref günü Türklüğe mutlu olsun."⁴⁴

26 Ağustos 1961'de Malazgirt'te, Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 890. yılı kutlanmıştır. Kutlamalara Muş Valisi Ahmet Gümüşlü, Kars, Bitlis, Ağrı ve Van valileri, daire amirleri, basın mensupları ve 8. Kolordu Kumandanı Fikret Esen, Tümen Kumandanı Kemal Taran askerî birlikleri ile çok kalabalık halk topluluklarının iştirak etmiştir. Tören saat 10.00'da İstiklal Marşı ile başlamış ve Malazgirt şehitlerini anmak için 2 dakika saygı duruşunda bulunulmuştur. Daha sonra Tümen Kumandanı Kurmay Albay Kemal Taran merasimi açış konuşması yapmış ve sözlerini şöyle bitirmiştir. "... İcap ederse; dün olduğu gibi bugün ve yarında Alparslan evlatları vazifelerini yapacaklardır." Tümen kumandanından sonra söz alan Yüzbaşı Ömer Lütfi Kaynak, Alparslan'ın hayatını, Anadolu'ya

⁴³Muş Altınova, 27 Ağustos 1960.

⁴⁴Muş Altınova, 26 Ağustos 1961.

geçişini ve mağruru Diyojen’i dize getirişini, Türklerin esir ettiği kimselere karşı gösterdikleri hüsnüniyeti, Malazgirt Meydan Muharebesi’nin tarihimizdeki önemini belirtmiş, Alparslan evlatlarının bu vatan üzerinde müreffeh yaşamaları temennisinde bulunarak konuşmasına son vermiştir. Müteakiben Malazgirtli iki genç heyecanlı birer konuşma yapmışlar ve bir öğretmen de konu ile ilgili bir şiir okumuştur. Konuşmalardan sonra hazır bulunan askeri birlik ve 3ncü orduya mensup uçaklar resmigeçit merasiminde civar vilayet ve kazalardan, köylerden gelen binlerce halk tarafından heyecanla alkışlanmışlardır. Merasim saat 11.45’te son bulmuştur.

Gazete bu haberi 28 Ağustos’taki sayısında “Malazgirt Meydan Muharebesi 26 Ağustos Cumartesi Günü Törenle Kutlandı” şeklinde vermiştir⁴⁵.

SONUÇ

1071 Malazgirt Zaferi, Osmanlı Devleti, Cumhuriyet’in kuruluş yılları ve sonrasında öyle çok bilinen, öne çıkarılan kutlanan tarihi olgu değildi. Bu ihmali Türk milletinin büyük hadiseleri tabii görmeye alışmış bir millet olmasından arayabileceğimiz gibi Osmanlı Devleti’nin ve Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki tek parti iktidarının tarih anlayışından da kaynaklı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Cumhuriyet’in ilk yıllarında 26 Ağustos deyince akla yalnızca ve yalnızca Başkumandanlık Meydan Muharebesi (26 Ağustos 1922), yani Atatürk ve Cumhuriyet’le özdeşleşmiş Büyük Taarruz gelmekteydi. Bu zaferin kutlamaları yerel ve ulusal düzeyde yapılmakta ve dönemin gazetelerinde manşete çıkan haberlerle verilmekteydi. Tek parti döneminde Malazgirt Zaferi’nin Muş ve Malazgirt yerelinde kutlanması ile ilgili ilk bilgiye 1943 yılında rastlamaktayız. 1948 yılında da Malazgirt’te böyle bir kutlama yapılmış olmasına rağmen ayrıntıları konusunda bilgi sahibi değiliz. Demokrat Parti iktidarının (1950-1960) ilk üç yılında kutlamaların yapılıp yapılmadığı konusunda bir malumata sahip olmamıza rağmen bu kutlamaların 1943’ten beri yapıldığını düşündüğümüzde Demokrat Parti iktidarının ilk üç yılında da bu kutlamaların yapıldığını kabul ediyoruz. 1953 yılından itibaren kutlamalarını takip ettiğimiz Malazgirt Zaferi’nin 1955 ve 1957’de nasıl kutlandığı konusunda gazetede haber olmadığı için bir malumata sahip değiliz. Ancak daha önce yapılan kutlamaları göz önünde bulundurduğumuz zaman bu kutlamaların da diğer yıllarda yapılan kutlamalar gibi olduğu yönünde güçlü kanata sahibiz. İncelediğimiz dönem içerisinde 1959 yılını istisna olarak kabul edersek hem Demokrat Parti hükümeti, hem de askeri yönetim dönemlerinde Muş’ta yapılan zafer kutlamaları birbirinin aynısı

⁴⁵Muş Altınova, 28 Ağustos 1961.

Muş Altınova Gazetesi Ekseninde Demokrat Parti ve 1960 Askerî Darbe Dönemlerinde
Muş'ta Malazgirt Zaferi Kutlamaları

niteliğindedir. 1959 yılı kutlaması ise en üst düzey katılımlı zafer kutlaması olmuş Cumhurbaşkanı Celal Bayar, pek çok bakan ve milletvekili, gazeteci, üniversite hocaları, çevre il vali ve belediye başkanları katılmıştır. Yine bu törende abidenin de temel atma merasimi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı düzeyinde bir katılım olduğu için Malazgirt Meydan Muharebesinin 888. yılı kutlamaları ulusal basında da yer bulmuştur.

Muş Altınova gazetesi, Malazgirt Meydan Muharebesi'nin yıldönümü ile ilgili yayınlarıyla ve bu konuda halkla yaptığı paylaşımlarıyla, millî bilincin tazelenmesi noktasında önemli bir görev üstlenmiştir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

1) Arşivler

BCA,4901009808004-1.

BCA,4901009808004-3.

BCA,4901009808004-4.

2) Süreli Yayınlar

Muş Altınova, 19 Şubat 1953.; 16 Mart 1953.; 28 Ağustos 1953.; 31 Ağustos 1953.; 28 Eylül 1953.; 22 Ocak 1954.; 25 Ocak 1954.; 27 Ağustos 1954.; 31 Ağustos 1955.; 2 Eylül 1955.; 27 Ağustos 1956.; 5 Ekim 1956.; 8 Ekim 1956.; 25 Ağustos 1958.; 27 Ağustos 1958.; 26 Ağustos 1959.; 26 Ağustos 1959.; 28 Ağustos 1959.; 31 Ağustos 1959.; 26 Ağustos 1960.; 27 Ağustos 1960.; 26 Ağustos 1961.; 28 Ağustos 1961.

Resmî Gazete, 27 Mayıs 1935, Sayı: 3017.

Resmî Gazete, 20 Haziran 1938, Sayı: 3950.

3) Araştırma ve Kaynak Eserler

Ahmed C. & Mehmed A. (1333). *Anadolu Yavrusunun Tarih Kitabı*. Dördüncü kitap. Matbaa-i Amire.

Gök, S. (2005). *1923-1930 Dönemi Orta öğretim Tarih Dersi Ders Kitapları ve Tarihçilik Anlayışı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gürsoy, C. (1959). Malazgirt Meydan Muharebesinin 888'inci Yıldönümü Parlak Bir Merasimle Kutlandı. *Muş Altınova*, 28 Ağustos.

- Necib, A. (2011). Milli Bayramımız. *Anadolu Mecmuası*. Yayına hazırlayan TTK yayınları.
- Oral, M. (2002). *İmparatorluk'tan Ulusal Devlete Türkiye'de Tarih Anlayışı (1908-1937)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Sabuncuoğlu, V. (1953). 1071 Şehitleri için Malazgirt'e Kurulacak Abidenin Temeli Törenle Atıldı. *Muş Altınova*, 28 Ağustos.
- Sabuncuoğlu, V. (1953). Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Azalarından Muş'luların Dileği. *Muş Altınova*, 21 Aralık.
- San, S. (1956). Bir İstek. *Muş Altınova*, 27 Ağustos.
- Süleyman E. & Ali T. (1929). *İlk Mektep Çocuklarına Tarih Dersleri*. (4. Sınıf). Amedi Matbaası.
- Türel, O. N. (1954). Alparslan Kahramanlık gününün düşündürdükleri. *Muş Altınova*, 25 Ocak.